

Ελληνικά ιδανικά στην αμερικανική δημοκρατία

Πωλ Σαρμπάνης

Φέτος το Ινστιτούτο Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής συμπληρώνει δέκα χρόνια από την ίδρυσή του. Το Ινστιτούτο Δημοκρατίας είναι ένας φορέας που εκφράζει τις αξίες της ελληνικής δημοκρατίας, της αρχαίας δημοκρατίας και της αμερικανικής δημοκρατίας. Με το έργο του προσπαθεί να προωθήσει τη δημοκρατία και την ελευθερίας του ανθρώπου, ενώ παραμένει προσηλωμένο στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από ανοιχτή και διαρκή δημόσια συζήτηση. Νομίζω, ότι αυτό μας δείχνει το ρόλο που παίζουν αυτές οι αξίες, αυτά τα ιδανικά για οποιαδήποτε δημοκρατική κοινωνία. Το Ινστιτούτο Δημοκρατίας πολύ σωστά φέρει το όνομα Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής υπήρξε ένας μεγάλος δημόσιος λειτουργός, ένας οραματιστής αλλήλα ταυτόχρονα και ρεαλιστής, αποτελεσματικός, δυναμικός, αφοσιωμένος στο έργο του, και για

μένα προσωπικά ήταν μία πηγή έμπνευσης.

Εγώ μπήκα στην πολιτική για πρώτη φορά ως μέλος της Νομοθετικής Εξουσίας του Μέριλαντ το 1967, λίγους μήνες πριν από την κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών, του κράτους δικαίου και της δημόσιας ανοιχτής συζήτησης στην Ελλάδα με το πραξικόπημα. Αυτό ήταν ένα πολύ βαρύ πλήγμα για όλους τους υποστηρικτές των δημοκρατικών διαδικασιών και των δημοκρατικών θεσμών σε ολόκληρο τον κόσμο. Ένα γεγονός που επηρέασε πάρα πολύ Αμερικανούς, όπως εμένα, που σέβονταν και εκτιμούσαν ιδιαίτερα τη συμβολή της Αρχαίας Ελλάδας στην έννοια της ελευθερίας του ανθρώπου.

Πράγματι, όπως είπε και η Αμερικανίδα συγγραφέας, Edith Hamilton, η διακεκριμένη κλασικίστρια, όταν την έκαναν επίτιμη πολίτη της Αθήνας στην ηλικία των 90 ετών, «Οι Έλληνες ήταν το πρώτο ελεύθερο έθνος

Μάλιστα, ο ίδιος ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε παρατηρήσει ότι «παλιοί και στενοί δεσμοί συνδέουν την Ελλάδα με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι δεσμοί που προέρχονται από την αφοσίωση των ανθρώπων και στις δύο χώρες στα υψηλά ιδανικά της ελευθερίας και της παγκόσμιας ειρήνης».

Σε ένα άρθρο που έγραψε ο Καθηγητής Keith Werhan της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Tulane των ΗΠΑ προς τιμήν του Καθηγητή Κοτσίρη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, επεσήμανε αναλογίες στις διαδικασίες που εφαρμόζονταν στην αρχαία Ελλάδα και στις ΗΠΑ. Σημειώνει ότι «όπως συμβαίνει συχνά στην παγκόσμια ιστορία, οι Έλληνες έφτασαν πρώτοι εκεί. Οι δημοκρατικές Κυβερνήσεις πετυχαίνουν σωστή διακυβέρνηση εάν και εφόσον λειτούργούν μέσα από δημόσιους θεσμούς που στηρίζονται στο κράτος δικαίου». Και ενώ αναγνωρίζει τις ριζικές διαφορές που χωρίζουν την άμεση δημοκρατία της Αθήνας από την αντιπροσωπευτική δημοκρατία των ΗΠΑ στα τέλη του 18ου αιώνα, ο Καθηγητής Werhan συμπεραίνει ότι «ένα κοινό δημοκρατικό πνεύμα έδωσε ζωή και στα δύο πολιτεύματα στις κρίσιμες στιγμές της διαμόρφωσής τους. Εκείνο το κοινό πνεύμα προσέδωσε στη συνέχεια μια συγκεκριμένη λογική στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, μια φιλοσοφία που παρουσιάζει εκπληκτικές ομοιότητες πάνω από ένα χάσμα 2.000 ετών».

Η αμερικανική δημοκρατία είναι πάρα πολύ νέα, όλα είναι πρόσφατα. Δεν υπάρχει αμερικανική αρχαιότητα. Οι ΗΠΑ, όμως, κοιτούν πάνω από αυτό το χάσμα.

Άλλα επιστημονικά έργα εστιάζουν σε διαφορετικά σημεία. Τα περισσότερα εξετάζουν τον βαθμό στον οποίο οι θεμελιωτές της αμερικανικής δημοκρατίας εμπνεύστηκαν και διδάχθηκαν από την ελληνική εμπειρία..

Ο Richard Gummere, διακεκριμένος Καθηγητής κλασικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ έχει συγγράψει ένα σπουδαίο έργο με τίτλο *The American Colonial Mind and the Classical Tradition: Essays in Comparative Culture*. Εκεί επισημαίνει ότι «το εξαιρετικό χαρακτηριστικό της αμερικανικής αποικιακής περιόδου, κατά την οποία η πράξη συνδυαζόταν με τη θεωρία, και οι ιδέες θεωρούνταν σημαντικότερες από τις τεχνικές, ήταν η πολιτική δραστηριότητα. Σε κανένα άλλο πεδίο και σε καμία άλλη περίοδο δεν χρησιμοποιήθηκαν αρχαιοελληνικές και ρωμαϊκές πηγές τόσο συχνά και σε τόση έκταση σαν πηγές ιδεών και παραθεμάτων από την περίοδο των συζητήσεων για το Σύνταγμα, της διαδικασίας κύρωσης του Συντάγματος και της διαμόρφωσης της Αμερικανικής Ομοσπονδίας».

Ο Gladstone, ο μεγάλος Βρετανός πρωθυπουργός του 19ου αιώνα, χαρακτήρισε τους θεμελιωτές της αμερικανικής δημοκρατίας, που συγκεντρώθηκαν στη Φιλαδέλφεια το καλοκαίρι του 1787 για να καταρτίσουν

σμούς. Στην ιστορία ανέτρεχαν για να εντοπίσουν παραδείγματα κατάχρησης εξουσίας και πρότυπα για την αποφυγή της. Η μεγάλη έμφαση που δόθηκε στα διδάγματα της αρχαίας Ελλάδας και της αρχαίας Ρώμης προκάλεσε διαμαρτυρίες από ορισμένους αντιπροσώπους στη Συνέλευση. Ο αντιπρόσωπος Barrell από τη Μασαχουσέτη σχολίασε ειρωνικά τη λατρεία προς τον Κικέρωνα και τον Δημοσθένη στη Συνέλευση. Ο αντιπρό-

σία η ισχυρή και άμεση επιρροή που άσκησαν τα ελληνικά ιδεώδη.

Σε μεταγενέστερη εποχή, εκδηλώθηκε ισχυρή αμερικανική στήριξη προς τον ελληνικό Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Η βασική τριανδρία της αμερικανικής Γερουσίας εκείνη την εποχή, ο Henry Clay από το Κεντάκι, ο Daniel Webster από τη Μασαχουσέτη και ο John C. Calhoun από τη Νότια Καρολίνα τάχθηκε σθεναρά υπέρ του ελληνικού αγώνα.

Μέχρι σήμερα, για περισσότερο από δύο αιώνες, οι Αμερικανοί έχουν ζήσει με τις αρχές που διατυπώθηκαν στο Σύνταγμά μας. Οι Πατέρες του Συντάγματος βασίστηκαν σε ελληνικά ιδεώδη που έγιναν και ιδεώδη τα κοινωνίας μας. Πάντα με εντυπωσιάζει το ότι όταν δέχομαι επισκέπτες από το εξωτερικό, θέλουν να πάνε στα Εθνικά Αρχεία να δουν το κείμενο του αμερικανικού Συντάγματος. Νομίζω ότι αυτό δείχνει πως αντιλαμβάνονται ότι αυτό είναι η Αμερική, εί-

ναι το κείμενο που μας ενώνει σαν έθνος.

Ας στραφούμε τώρα λίγο σε πιο σύγχρονες επιρροές. Θα ήθελα να μιλήσω για πιο πρόσφατες εξελίξεις. Όσο απομακρυνόμασταν από τον 19ο αιώνα, οι αναφορές στην κλασική Ελλάδα φυσικά μειώνονταν. Αλλά σε ένα μεγάλο μέρος του 19ου αιώνα η κλασική Ελλάδα αποτελούσε κεντρικό στοιχείο της ανώτερης εκπαίδευσης στις ΗΠΑ. Αν κάποιος σπούδαζε στο Χάρβαρντ ή στο Πρίν-

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε παρατηρήσει ότι «παλιοί και στενοί δεσμοί συνδέουν την Ελλάδα με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι δεσμοί που προέρχονται από την αφοσίωση των ανθρώπων και στις δύο χώρες στα υψηλά ιδανικά της ελευθερίας και της παγκόσμιας ειρήνης»

σωπος Randall από τη Μασαχουσέτη παρατήρησε ότι τα παραθέματα από την αρχαία ιστορία είχαν τόσο σημασία όσο και οι αφηγήσεις για το πώς ψάρευαν μύδια στο Πλύμουθ της Μασαχουσέτης οι πρώτοι άποικοι στην Αμερική.

Σε κάθε περίπτωση, η ελληνορωμαϊκή παράδοση συνέβαλε καθοριστικά στο αμερικανικό Σύνταγμα. Για εμάς που εκτιμούμε το Σύνταγμα και το θεωρούμε θεμέλιο της αμερικανικής δημοκρατίας, έχει μεγάλη σημα-

στον, τα αρχαία ελληνικά και τα λατινικά ήταν βασικά μαθήματα. Αλλά προς το τέλος του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού εκδηλώθηκε ένα κύμα μετανάστευσης από την Ελλάδα προς τις ΗΠΑ. Ήλθε σχετικά αργά, ενώ αμέσως μετά την πρώτη αποικιακή περίοδο είχαν δημιουργηθεί ρεύματα μετανάστευσης από την Ιρλανδία και τη Γερμανία, ιδιαίτερα στα μέσα του 19ου αιώνα. Προς τα τέλη του αιώνα ήλθαν Ιταλοί και Ανατολικοευρωπαίοι, και στη συνέχεια Έλληνες. Σε εκείνη τη γενιά ανήκε και ο πατέρας μου που ήλθε στην Αμερική το 1907 σε ηλικία 15 ετών από ένα χωριό της Λακωνίας.

Θα ήθελα να μιλήσω για την επιρροή της ελληνικής κοινότητας γιατί αποτελούσε μια νέα περαιτέρω διάσταση για τη διατήρηση και ανάπτυξη των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ. Νομίζω ότι υπάρχουν τέσσερις βασικές αξίες που η ελληνοαμερικανική κοινότητα έχει διατηρήσει όλα αυτά τα χρόνια και είναι κατά τη γνώμη μου πολύ σημαντικές καθώς διαμόρφωσαν έκτοτε και χαρακτηρίζουν μέχρι σήμερα την κοινότητά μας.

Η μία αξία είναι η σκληρή δουλειά. Η κοινότητά μας χαρακτηρίζεται από την σκληρή δουλειά. Ο Πέτρος Λιάκουρας, ένας καλός μου φίλος που επί τρεις περίπου δεκαετίες ήταν κοσμήτορας και στη συνέχεια πρόεδρος του Πανεπιστημίου Temple παρατηρούσε ότι «Πριν από 100 χρόνια

Μετά την ολοκλήρωση της ομιλίας τού κ. Πωλ Σαρμπάνη στην εκδήλωση του Ινστιτούτου Δημοκρατίας. Από δεξιά διακρίνονται: ο κ. Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, ο κ. Πωλ Σαρμπάνης, ο κ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος και ο κ. Ίζον Σαρμπάνης.

οι περισσότεροι Έλληνες έφταναν στην Αμερική χωρίς μόνρφωση. Έφταναν στις ανθηρές πόλεις της νέας Γης, όπου επικρατούσαν οι αξίες της σκληρής δουλειάς, της αυτάρκειας, της οικογενειακής ζωής και της καινοτομίας. Η πορεία τους προς το αμερικάνικο όνειρο άρχιζε με πάρα πολύ σκληρή δουλειά. Έκαναν τεράστιες θυσίες για να πετύχουν κάποτε τα παιδιά τους».

Αυτό το είδα και στη δική μας οικογένεια, πόσο σκληρά δούληψαν οι γονείς μου για να κρατήσουν τη μικρή τους επιχείρηση και να υποστηρίξουν την οικογένειά τους. Η σκληρή δουλειά είναι βασικό στοιχείο της ελληνικής κοινότητας στην Αμερική.

Δεύτερη αξία είναι οι πολύ στενοί και ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί. Ξέρετε ότι έχουμε ένα ευρύ οικογενειακό δί-

κτιο, υποστηρίζουμε όλες τους οικογενειακούς δεσμούς, υποστηρίζουμε ο ένας τον άλλον. Η πυρηνική οικογένεια μάς είναι κάτι ξένο. Και αυτή η αξία είναι χαρακτηριστική της ελληνοαμερικανικής κοινότητας.

Τρίτη σημαντική αξία είναι η έμφαση στην Εκκλησία, που αποτέλεσε πραγματικά την οργανωτική αρχή της ελληνοαμερικανικής κοινότητας. Υπάρ-

αποδίδει τεράστια σημασία στην παιδεία, στην εκπαίδευση των μελών της. Από όλες τις εθνικές κοινότητες στις ΗΠΑ, η ελληνοαμερικανική είναι εκείνη της οποίας η δεύτερη γενιά μορφώθηκε περισσότερο και ταχύτερα συγκριτικά με τις άλλες.

Η κοινότητα αυτή, όπως και στη δική μου περίπτωση, αλλιά και στην περίπτωση πολλών άλλων ξεκίνησε από

γονείς που ήταν μετανάστες, οι οποίοι δούλεψαν σκληρά όταν έφτασαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, ξεκινώντας ουσιαστικά από τη βάση, και έφτασε να έχει όχι τα εγγόνια της, αλλά τα παιδιά της να είναι απόφοιτοι των καλύτερων πανεπιστημίων των Ηνωμένων Πολιτειών και να ξεκινούν λαμπρές σταδιοδρομίες. Αυτό είναι πραγματικά εντυπωσιακό επίτευγμα.

Η τεράστια προτεραιότητα που αποδίδουμε στην εκ-

παίδευση φαίνεται από τις σπουδές που κάνουν τα παιδιά μας σε σύγκριση με άλλες εθνικές κοινότητες. Η έμφαση στην εκπαίδευση έχει χαρακτηρίσει την ελληνοαμερικανική κοινότητα και αντανakλάται, νομίζω, στο ότι μέλη της έχουν αναδειχθεί πρωταγωνιστές σε όλους τους τομείς, στις επιχειρήσεις, στον ακαδημαϊκό τομέα, στην επιστήμη, στον πολιτισμό και σε πολλά άλλα πεδία.

Στη δραστηριότητά μας προσπαθήσαμε να μείνουμε πιστοί στην κληρονομιά που μας άφησαν οι γονείς μας και στη δική τους ελληνική παράδοση

Διδάχθηκα νωρίς από τους γονείς μου τη σημασία της δημόσιας προσφοράς. Πάντοτε μου αφηγούνταν πως στην αρχαία Ελλάδα πίστευαν ότι όλοι έπρεπε να συμβάλουν στην κοινότητα. Αν κάποιος δεν το έκανε και ενδιαφερόταν μόνο για τις δικές του υποθέσεις, τον περιφρονούσαν. Και τον αποκαλούσαν «ιδιώτη»

χουν περισσότερες από 550 ενορίες στην Αμερική, σε όλες τις πολιτείες, και κάθε ενορία είναι η οργανωτική βάση κάθε κοινότητας.

Υπάρχουν, βέβαια, και οι άλλες οργανώσεις όπως η ΑΧΕΠΑ και οι μικρές οργανώσεις που εκπροσωπούν μικρές κοινότητες με τοπική βάση, όπως η Πανθλακωνική Κοινότητα, η Παναμακεδονική κοκ. Είναι δύσκολο να συνενώσει κανείς όλες αυτές τις κοινότητες.

Ο τέταρτος πυλώνας της ελληνοαμερικανικής κοινότητας είναι η εκπαίδευση, η παιδεία. Κάθε οικογένεια

Η τσεχική Προεδρία στην Ε.Ε.: επιστροφή στις ρίζες

Μίρεκ Τοπολάνεκ

Τον τελευταίο καιρό με ρωτάνε συχνά (στην Τσεχία και στο εξωτερικό) ποιες είναι οι προτεραιότητες της τσεχικής Προεδρίας στην Ε.Ε. Αυτό όμως είναι λογικό, επειδή μέχρι την έναρξη της Προεδρίας απομένουν μόνο οχτώ μήνες. Αντιλαμβάνομαι ότι οι δυνατότητες μία χώρας να επιβάλει τις δικές της προτεραιότητες είναι κατά κάποιο τρόπο περιορισμένες, ανεξάρτητα του μεγέθους της χώρας αυτής. Η Ε.Ε. έχει δική της πορεία, τη δική της τροχιά, και το να την αηλιάξει κανείς στη διάρκεια έξι μηνών είναι εξίσου ανέφικτο με το να γυρίσει ένα τάνκερ σε εκατό μέτρα.

Παρ' όλη αυτά ξέρουμε ότι οι ιδέες έχουν συνέπειες. Φυσικά, κατά τη διάρκεια της Προεδρίας της η Τσεχική Δημοκρατία θα πρέπει πρώτ' απ' όλα να διαχειριστεί τα προγραμματισμένα ζητήματα αυτής της περιόδου. Για τις δικές μας προτεραιότητες, τις οποίες συνοψίζουμε στο σύνθημα «Ευρώπη

χωρίς εμπόδια», θα υπάρχει ελάχιστο χρονικό διάστημα και περιθώριο. Αλλά αυτό που θέλουμε να επηρεάσουμε έχει μεγαλύτερο ορίζοντα. Θέλουμε να στραφεί η προσοχή μας σε αξίες, στις οποίες βασίζεται η Ε.Ε. Αξίες, οι οποίες επί πενήντα χρόνια έφεραν προκοπή και ασφάλεια. Και οι οποίες είναι επίσης κλειδί για τη λύση προβλημάτων σήμερα και στο μέλλον.

Βασική ευρωπαϊκή αξία είναι η ελευθερία με δεύτερη την αλληλεγγύη. Οι βασικοί και πάντα βάσιμοι στόχοι της Ε.Ε. είναι οι πρώτες προϋποθέσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα: ειρήνη και προκοπή. Δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε κάτι καινούριο. Ο πρώτος μας Πρόεδρος, ο Τ. Γκ. Μασάρικ, είπε ότι τα κράτη σπνρίζονται στα ιδανικά, από τα οποία δημιουργήθηκαν. Αυτό ισχύει και για την Ε.Ε. Θα ισχύει και για την τσεχική Προεδρία.

Ο κόσμος άλλαξε τα πενήντα χρόνια

